

ШЛЯХИ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТУРБОГЕНЕРАТОРІВ

Коробкова Г.О., студентка 2 року магістратури
(Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця)

The work proved by reconstruction turbogenerators

Державним підприємством «Завод «Електротяжмаш» було випущено турбогенератор ТГВ-200М номінальною потужністю 200 МВт з водяним охолодженням обмотки статора. Турбогенератор практично виробив регламентований ресурс і вимагає повузлової модернізації або заміни. Таким чином, необхідно провести реконструкцію з метою підвищення одиничної потужності блоків, розширення діапазону допустимих навантажень (особливо при температурі води, що охолоджує, вище 33 °С), підвищення надійності устаткування та мінімізації витрат при реконструкції.

Завдяки надійній конструкції і достатньому налаштуванню власних частот коливань від тих, що вимушують корпус статора, система підвіски сердечника і сам сердечник, як правило, знаходяться у доброму стані турбогенератора ТГВ-200М, навіть відпрацювавши більше 30 років. Робочі індукції, а отже, і питомі втрати в зубцях статора, декілька нижче, ніж в інших турбогенераторів даного класу. Це обумовлено тим, що обмотка статора має одну паралельну гілку у фазі (тобто мале число пазів - 30) і зубцева зона «не затінена зайвою ізоляцією стержнів». Дані обставини дозволяють виконати реконструкцію статора в умовах станції.

При реконструкції велику увагу слід приділити обмотці статора: її конструкції, кріпленню стержнів в пазовій і лобовій частинах, способу охолодження і теплоконтролю.

Для зниження втрат в обмотці статора перетин міді стержня необхідний декілька збільшити при збереженні його зовнішніх розмірів. Вибрані ізоляційні матеріали і технологія виготовлення корпусної ізоляції стержнів обмотки дозволять зменшити товщину ізоляції без зниження її електричної міцності.

Для забезпечення гарантованої протоки рідини, що охолоджує, через кожен стержень слід організувати подачу і злив води з кожного стержня за допомогою фторопластових шлангів, тим самим виключити мідні трубчасті перемички, які є одним з ненадійних елементів системи охолодження обмотки унаслідок появи в них тріщин при підвищенні вібрації голівок стержнів (в разі ослаблення їх кріплення). У місцях з'єднання шлангів, що підводять воду, і зливних з наконечниками стержнів виключити ущільнювальні гумові кільця і застосувати надійніше чисто металеве з'єднання типу «конус-сфера». Модернізована система охолодження обмотки статора дозволить контролювати температуру води на сливі з кожного стержня, що розширить діагностичні можливості системи теплоконтролю турбогенератора ТГВ-200М.

Для забезпечення надійної роботи турбогенератора ТГВ-200М із збільше-

ними струмами в обмотці статора, тобто із збільшеними механічними навантаженнями, що діють на стержень, в пазовій і лобових частинах стержні обмотки статора слід надійно закріпити з використанням сучасних конструкцій і технологій для забезпечення підвищеної надійності і ремонтпридатності.

Усі дистанційні колодки і конструктивні деталі, прилеглі до бічних частин обмотки, слід встановити на формопласті, що виключить тим самим якінебудь зазори між ними. Використання натяжних елементів дозволить закріпити лобові частини із заданим зусиллям, а використання лавсанового шнура - створити додаткове обтискання тангенціальних стягувань, дистанційних колодок. Склобандажна стрічка і лавсановий шнур слід просочити терморезистивним компаундом гарячого затвердіння.

Кріплення стержнів в пазах статора слід здійснити за допомогою складних клинів, що «самовстановлюються». Конструкція клину забезпечить як надійне закріплення стержня в пазу, так і виключить нерівномірне натиснення клину на стержень, тобто забезпечить паралельність нижньої поверхні клину і верхньої частини стержня.

Реконструкцію ротора слід проводити у заводських умовах і включити два основних заходи: удосконалити систему вентиляції обмотки і підвищити термічну стійкість ротора до несинхронних полів статора. Крім того, відновити зношені деталі, вузли і деякі місця на валу ротора.

Удосконалення системи вентиляції обмотки ротора полягає у виконанні роздільного охолодження пазової і лобової частин обмотки. Це досягається фрезеруванням у кожному четвертому витку обмотки двох вхідних отворів у торці бочки ротора для подачі газу відповідно в пазову і лобову частини обмоток, а наявні вхідні отвори в лобових частинах обмотки використовуються для виходу газу з лобових частин [3, 4]. Зону викиду газу з лобових частин слід відокремити від напірної зони шляхом встановлення відповідних склотекстолитових колодок (рис. 1). При цьому температура обмотки ротора знижується на 10... 15 °С, в той же час при модернізованій системі охолодження допустима температура обмотки підвищується на 5 °С у відповідності із стандартами.

При реконструкції також слід застосовувати усі ізоляційні матеріали класу нагрівостійкості «Р», що при необхідності дозволить підвищити допустиму температуру обмотки ще на 15 °С. У практиці експлуатації енергосистем неминучі несиметричні режими і режими роботи на нелінійне навантаження. Вказані режими можуть існувати у різних комбінаціях, продовжуватись тривало або бути короткочасними. Короткочасні несиметричні режими викликаються короткими замиканнями (КЗ), тривалі бувають наслідком несиметричного навантаження або роботи при неповнофазній передачі енергії.

Як при несиметричних, так і при несинусоїдальних навантаженнях в генераторах, що працюють в енергосистемі, виникають несинхронні поля, які приводять у контурах ротора струми підвищеної частоти.

Струми, що наводяться в роторі, як сила від струмів зворотної послідовності, так і сила, що намагнічує, що намагнічує, від вищих гармонік струму статора мають малу глибину проникнення і замикаються по одних і тих же шляхах; втрати, що виділяються при цьому, в контурах ротора викликають не лише

додатковий нагрів ротора, але і підгари у контактуючих елементах: клин - зуб, бочка ротора - бандажне кільце. Найбільші підгари спостерігаються в зонах великих зубців, особливо в кінцевій зоні ротора.

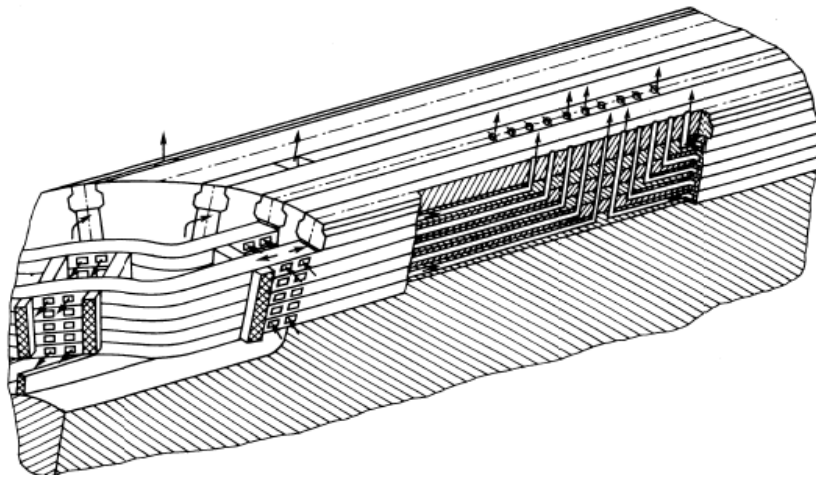

Рис. 1. Встановлення склотекстолитових колодок

У турбогенераторі ТГВ-200М єдиним заходом, що знижує струми, що наводяться на бочці ротора, було виконання кільцевих проточок, які виявилися недостатньо ефективними при значній несиметрії і несинусоїдальності.

Найбільш простим і ефективним рішенням є вживання кінцевих бронзових клинів, що встановлюються по обидві сторони кільцевих проточок з одночасним збільшенням натягу при посадці бандажного кільця. Вживання кінцевих клинів з бронзи як в обмотувальних пазах, так і в пазах великого зуба забезпечить підвищену електропровідність кінцевої зони і високу термостійкість ротора. Завдяки цьому заходу у поєднанні з підвищеним натягом значно знизиться вірогідність появи електроерозії в місцях посадки бандажних кілець на бочку ротора [1, 2].

Для забезпечення надійної роботи генератора, особливо в літній час, слід замінити теплообмінники системи водяного охолодження обмотки статора на теплообмінники з більшою тепловідвідною здатністю. Крім того, нові теплообмінники більш присовані до роботи з водою, що охолоджує, містить велику кількість домішок.

З метою підвищення надійності генератор слід оснащати приладами безперервного контролю питомого електричного опору дистилляту, що охолоджує обмотку статора, і величини відносної вологості водню в корпусі генератора. У результаті реконструкції номінальну потужність турбогенератора підвищено до 225 МВт, $\cos\varphi=0,85$ при незмінених надлишковому тиску водню в корпусі генератора 0,3 МПа і температурі води, що охолоджує, на вході в газоохолоджувачі 33 °С. Максимально допустиме тривале навантаження 247,5 МВт, з $\cos\varphi=0,85$ при надлишковому тиску водню 0,4 МПа і температурі води, що охолоджує, 20 °С. Діаграму допустимих навантажень реконструйованого генератора представлено на рис. 2.

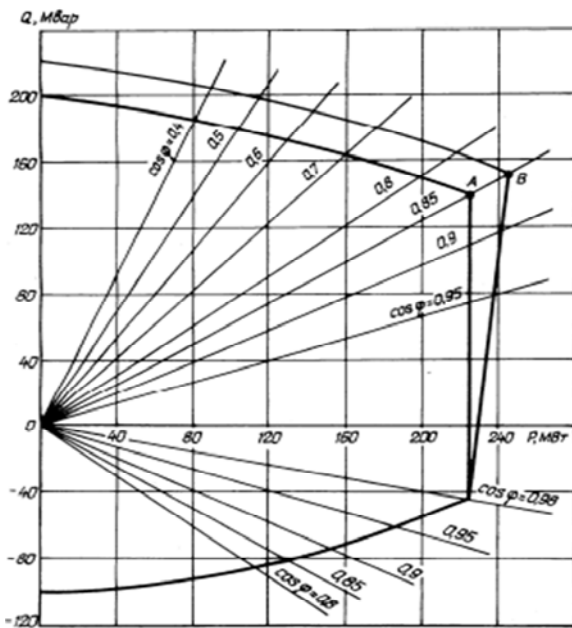

Рис. 2. Діаграма допустимих навантажень турбогенератора ТГВ-200М (р)

Допустимі симетричні і несиметричні перенавантаження віднесені до нової номінальної потужності. Допустимий асинхронний режим при втраті збудження і тривало допустимий струм зворотної послідовності також збільшено пропорційно зростанню номінальної потужності. Таким чином, завдяки тому, що інтенсифікацію охолодження турбогенератора при підвищенні номінальної потужності було досягнуто без додаткових витрат електроенергії, а також унаслідок збільшення поперечного перерізу міді обмотки статора, коефіцієнт корисної дії реконструйованого генератора вище, ніж у базового. Реальний коефіцієнт корисної дії реконструйованого генератора матиме вище значення, оскільки робоча температура обмотки ротора значно нижче допустимої, внаслідок чого втрати на збудження знизяться.

Науковий керівник канд. техн. наук Стрельчук Р.М.

Список літератури: 1. Объемы и нормы испытаний электрооборудования. РД34.4551.300.97. – М: ЭНАС, 1998. 2. Алексеев Б.А. Определение состояний (диагностика) крупных турбогенераторов. – М.: ЭНАС, 2001. 3. Назояин А.Л., Поляков В.И. Управление развитием дефектов на работающем генераторе // Электрические станции. – 2006. – № 1. – С. 49–52. 4. Патент 2113754 РФ. Способ контроля прессовки сердечника статора электрической машины. А.В. Григорьев, В.Н. Осотов, Д.А. Ямпольский // Открытия. Изобретения. – 1998. – № 17.